מנורת המאור — זיווגו של אדם; הכרח או בחירה

בענין נשואי אשה

מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'. גרסי' במ' יבמות אמ' רבא, בוא וראה כמה טובה אשה טובה, דכתי' (משלי יח, כב) מצא אשה מצא טוב. אי בגוה קא משתעי קרא, כמה טובה אשה טובה, שהכתוב משבחה, אי בתורה קא משתעי קרא, כמה טובה אשה טובה, שהתורה נמשלת בה. וגרסי' במדרש מצא אשה, מצא טוב, ויפק רצון מה'. פירוש מצא אשה, ר"ל אשה טובה, ויפק רצון מה', שהפיק לו הב"ה בחסדו אשה טובה ורצויה. וכתי' (משלי יט, יד) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. פירוש שכל מעשיו של אדם מסורין בידו, אם יעשה טובה יזכה לטוב, ואם ירשיע יענש, שנא' (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך. הרי שכל מעשיו של אדם מסורין בידו, כדי שלא יהיה פתחון פה לומר כנגד מדת הדין, למה אענש, מוכרח הייתי ומה יש בידי לעשות. וג"כ אם יזכה יקבל שכר, ושלא תאמר מדת הדין, ולמה נוטל זה שכר, והלא היה מוכרח. לפי' אמ' הב"ה ראה נתתי לפניך. אבל זיווגו לבת זוגו אינו בידו, אלא על כל פנים ישא אשה שזימן לו הב"ה קודם יצירתו. כדגרסי' במ' סנהדרין בפרק כהן גדול, ארבעים יום קודם יצירת הוולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני. ואפי' מעבר לים, דכתי' (משלי יח, כב) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'. פי' מה', שהב"ה זימנה לו. וכתיב (משלי יט, יד) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ודבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. בתורה מנין, דכתי' (בראשית כד, נ) ויען לבן ובתואל [ויאמרו] מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב. בנביאים מנין, דכתי' (שופטים יד, ד) בשמשון אביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. בכתובים מנין, דכתי' (משלי יט, יד) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ויש שהוא הולך אחר זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו. יצחק אבינו ע"ה בא זיווגו אצלו, הה"ד ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים. יעקב אבינו ע"ה הלך אחר זיווגו, הה"ד ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. וכשהוולד במעי אמו, הב"ה מזווג לו בת זוגו. מנא לן, מיצחק, דכתי' (בראשית כב, כג) ובתואל ילד את רבקה. מלמד שנתבשר יצחק על בת זוגו. [הא למדנו, שהב"ה מזמן לאדם את בת זוגו], וישא אותה על כרחו, ואין בידו רשות לישא אשה אחרת זולתה.

אם כן, לפי זה קשה, הא דגרסינן במ' פסחים לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, ועוד גרסי' בבבא בתרא הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, ועוד גרסי' לעולם ידבק אדם בבת טובים, שאם ימות או יגלה יהיו בניו תלמידי חכמים, ועוד גרסי' במ' מועד קטן מותר לאדם ליארס במועד, שמא יקדימנו אחר ברחמים. ואם אשה זו מזומנת לזה, היאך יזכה זה בתפלה וברחמים.

ועוד גרסי' במ' קדושין בפרק עשרה יוחסין, אמר רבה בר רב אחא, ואמרי לה רב שלא חסידא, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, אליהו כופתו והב"ה רוצעו, ותאנא על כלם אליהו כותב והב"ה

חותם, אוי לו למי שפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו ונושא אשה שאינה הוגנת לו. ולמה יענש, הואיל והיא מזומנת לו ונושא אותה על כרחו.

ועוד ענין שלישי, וקשה לשני העניינים שאמרתי. הא דתנא במ' סוטה אין נותנין לאדם אשה אלא כפי מעשיו, שנא' (תהלים קכה, ג) כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. ומצינו הפך מזה, כמה צדיקים וחסידים נתנסו בנשים רעות ומורדות, וכמה נשים צדקניות וכשרות נשואות לאנשים חוטאים ופושעים. א"כ קשה זה אפי' לענין השלישי שאמרתי. אלא על כל פנים ביצירת הוולד אומרים למעלה, בת פלוני לפלוני, [ולא שתהא לו על כל פנים, בלי שום בטול בעולם, אלא ב"פ לפלוני] אם היא ראויה לו, אבל אם אינה ראויה לו, יתבטל הדבר וישא הראויה לו. כגון שהוא חסיד והיא רעה, או הוא רשע והיא כשרה, לאלו מסלק הב"ה האשה הרעה מן החסיד והצדקת מן הרשע, ונותן הצדקת לצדיק והרשעה לרשע. ומה שמצינו כמה צדיקים שנתנסו בנשים רעות, זהו כמו הייסורין הבאים על הצדיקים בעולם למרק מהם מיעוט עונות שעשו, כדי שיזכו לעולם הבא. ומה שמצינו כמה רשעים שזכו בנשים חסידות, זהו לשלשה דרכים. האחת, נזדמנה לו כדי שתוכיחנו ותחזירנו למוטב. הב', אם אינו שומע לה לחזור בתשובה, נזדמנה לו לקבל שכרו בעולם הזה על מיעוט זכיות שבידו, ויפסיד חיי העולם הבא. והשלישית, נזדמן לה הרשע למרק מן הצדקת מיעוט עונות שבידה, ויתכפרו לה, בהתחברה לרשע על כרחה.

וגרסי' במדרש תלים למנצח אל תשחת לדוד מכתם. זש"ה מצא אשה מצא טוב, וכתוב אחר אומר ומוצא אני מר ממות את האשה, היאך יתקיימו שני כתובים הללו. אלא אם האשה היא טובה אין סוף לטובתה, ואם רעה אין סוף לרעתה. ומעשה בחסיד אחד, שנשא חבירו אשה, והיה רוצה לשאול אותו אם היא אשה טובה או לא, אמ' לו ברמז, מצא או מוצא. ר"ל היא טובה, שכתו' בה מצא אשה מצא טוב, או היא רעה, שכתו' בה ומוצא אני מר ממות את האשה.

וגרסי' במ' שבת בפירקא קמא, אמ' רבה בר מחסיה אמ' רב חמא בר גוריא אמר רב, כל חלי ולא חולי מעים, כל כאב ולא כאב לב, כל מיחוש ולא מיחוש ראש, כל רעה ולא אשה רעה, כל חסרון ולא חסרון מות. במערבא אמרי, חסרון כיס קשה מכלם.

עד שלא נבראת האשה, כתי' (בראשית ב, יח) לא טוב היות האדם לבדו, משנבראת כתי' (בראשית א, לא) והנה טוב מאד. הוי מצא אשה מצא טוב. בכל מעשה בראשית כתיב והנה טוב, וביום הששי, שבו נברא אדם וחוה, כתיב והנה טוב מאד. הפוך מאד תמצא אדם, שנאמר ויקרא את שמם אדם ביום הבראם. וגרסי' במסכת יבמות בפרק הבא על יבמתו, אמ' רב חמא א"ר חנינא, כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקקין, שנא' (משלי יח, כב) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', ופרש"י מתפקקין אסתמין, וכך אומר פקק החלון כלו, עונותיו מתכסין. ד"א מצא אשה מצא טוב, כשהאשה טובה מצא בעלה חפץ טוב, וכשהיא רעה מיצה טוב, כמו וימץ טל מן הגזה. ר"ל שהיא ממצה כל טובו וישאר נעור ורק.